

ЗАСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ В УКРАЇНІ

Дяченко О.П.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

Актуальність дослідження проблем державного регулювання у сфері протидії розвитку тіньової економіки визначається перш за все, що вона являє серйозну загрозу для державної політики країн світового співтовариства. Її масштаби практично не піддаються точному статистичному обліку, у зв'язку з чим боротьба з цим явищем є одним із пріоритетних напрямів державного управління у багатьох країнах світу.

Механізм зниження тінізації економіки країни – це система комплексно взаємопов'язаних та взаємодіючих передумов, засобів, елементів та заходів, за допомогою яких створюються відповідні умови для додержання законності та прозорості економічних відносин. Передбачається, що він включає в себе наступні елементи:

1) об'єктивний та всебічний моніторинг економічних відносин у країні з метою виявлення та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз легальним економічним взаємовідносинам;

2) формування порогових, гранично-допустимих значень соціально-економічних показників, недотримання яких призведе до нестабільності економічних відносин;

3) діяльність держави у сфері виявлення та попередження загроз легальному функціонуванню економіки та забезпеченні пріоритетних напрямків економічної політики.

Поглиблене вивчення тенденцій виникнення і поширення, сутності та причин тіньової економіки дало можливість розробити ефективні засоби та, на

основі узагальнення світового досвіду, запропонувати механізми протидії тіньовій економіці в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Засоби та механізми протидії тіньовій економіці в Україні

Тенденції виникнення і поширення	Засоби	Механізми	Очікувані результати
1	2	3	4
1. Низький рівень податкової культури платників податків 2. Ухилення від податків через офшорні зони	Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва Моніторинг офшорних зон	Реєстрація власності й бізнесу за принципом «єдиного вікна»(досвід Грузії, Південної Кореї) Інвентаризація всіх дозвільних документів, і скасування тих дозвільних документів, які є недоцільними і ускладнюють роботу бізнесу	Активізація підприємницької діяльності Підвищення конкурентоспроможності країни, а також забезпечення цінової стабільності
Потужний податковий тиск	Оздоровлення податкової системи Формування й впровадження прозорого комплексу податкових стимулів	Раціональний розподіл податкового тиску; Надходження до бюджету мають забезпечувати податок на прибуток та податок на нерухомість, причому за прогресивною шкалою оподаткування	Усунення протистояння платника податків та фіскальних органів Активізація виробничої діяльності і насичення внутрішнього ринку товарами
Недосконалі витратна система адміністрування податків і зборів	Оптимізація податкового адміністрування	1. Запровадження однакових правил оподаткування для всіх суб'єктів; скасування спеціальних податків (досвід Польщі) 2. Скорочення часу на податкове адміністрування (ОАЕ – 12 годин на рік)	Додаткові надходження, які можна використати на соціальні виплати
Відповідальність за несплату податків малоймовірна	1. Механізми покарання нечесних платників; 2. Легалізація «тіньових» коштів	1. Адміністративні покарання у вигляді штрафу; 2. Економічна податкова амністія(досвід ФРН, Казахстану)	Додаткові надходження до бюджетів різних рівнів

1	2	3	4
Відсутність взаємозв'язку між обсягами сплачених податків і обсягами суспільних благ, які отримують платники	Економічне обґрунтування балансу між фіскальною і регулюючою функціями податків	<ol style="list-style-type: none"> 1. Горизонтальне бюджетне вирівнювання; 2. Жорсткий контроль за цільовим використанням бюджетних коштів; 3. Перерозподіл доходів «від багатих до бідних» 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток соціальної інфраструктури; 2. Підвищення рівня і якості життя населення
Нелегальний ринок праці	Вдосконалення інституту соціального страхування і зменшення фіскального навантаження на фонд оплати праці	<ol style="list-style-type: none"> 1. Запровадження єдиного соціального внеску; 2. Поступове скорочення розміру соціального внеску) 3. Зміна пропорційності сплати соціальних внесків роботодавцями і найманими працівниками; 4. Надання громадянам можливості вибирати час виходу на пенсію(<i>досвід Бразилії</i>) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пенсійна реформа; 2. Запровадження загальнообов'язкового медичного страхування
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Адекватна ціна праці; 2. Легалізація заробітних плат 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Введення індикативних заробітних плат; 2. Збільшення частки заробітної плати у собівартості продукції; 3. Система фінансових штрафів для роботодавців за порушення трудового законодавства 	Збільшення надходжень до держбюджету і посилення контролю за легалізацією робочих місць і заробітних плат
	Підвищення обізнаності громадян; забезпечення їх впливу на прийняття рішень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Активізація діяльності професійних спілок; 2. Майстер-класи на тему: «Мінімальні юридичні знання, якими має володіти людина» 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування середнього класу 2. Формування сучасного молодіжного ринку праці

1	2	3	4
Відсутність інвестиційної альтернативи «тіньовим» капіталам	Державна підтримка реалізації інноваційних на інвестиційних проектів у реальному секторі економіки	Здешевлення кредитів, шляхом компенсації суми відсоткових ставок за користування кредитами, залученими суб'єктами господарювання для фінансування інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки	1. Прозорий та чіткий механізм ефективного використання коштів державного бюджету на реалізацію інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки; 2. Виробництво інноваційної, високотехнологічної продукції
Відсутність стабільного законодавства та дублювання державних функцій	Забезпечення дієздатності влади	Контроль над виконавчою владою, а потім встановлення контролю над системою влади в цілому.	1. Соціальний контакт з суспільством, що є передумовою стабільності 2. Посилення ролі громадянського суспільства
Корупція, «податкові лазівки», лобіювання власних інтересів та підкуп чиновників	Жорсткі санкції за корупцію та рейдерство	1. Максимальна прозорість дій усіх ланок державного апарату 2. Вдосконалення методів вирішення юридичних проблем (усунення дій в «обхід закону»)	1. Створення цивілізованої системи лобізму 2. Ефективна судова система
	Мінімізація державного регулювання різних сфер життя	1. Скорочення кількості державних службовців (<i>досвід Грузії, Південної Кореї</i>) 2. Обов'язкове декларування доходів і витрат чиновниками і членами їх сімей	1. Децентралізація органів державної влади 2. Оптимізація структури і чисельності державних службовців
Міждержавна інтеграція тіньового сектора	Забезпечення відкритості реального сектора економіки	Створення сприятливих умов для міжнародного обміну інвестиціями, товарами (<i>досвід Польщі, Південної Кореї, Бельгії</i>).	1. Наповнення інвестиційного ресурсу 2. Підвищення іміджу України на міжнародній арені

Отже, тіньова економіка чинить загалом деструктивний вплив на національне господарство, сповільнюючи надходження коштів до бюджету і погіршуючи інвестиційну привабливість вітчизняної економіки. Саме тому актуальною є проблема формування системних механізмів детінізації економіки України, використовуючи економічні, соціальні, політичні, та нормативно-правові інструменти.

Література:

1. Гришова І. Ю. Дієвість механізмів державного управління в сфері протидії тіньовій економіці в Україні / І. Ю. Гришова, О. П. Дяченко // Право та державне управління. – 2016. - №3. – С. 183-189
2. Гришова І.Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінки в системі економічної безпеки / І.Ю. Гришова., О.О.Красноручський // Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – № 4 (4). – С.40-46.
3. Дяченко О.П. Запобігання поширення сучасних тенденцій розвитку тіньової економіки з позиції ефективного державного управління / О.П. Дяченко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. - №5. – С. 114-120